

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galben; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia Societății Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

S U M A R I U.

Dreptul publicu alu Românilor și Scoala lui Barnuțiu.

III. De D. T. *Maioreescu*.

Din Carpați. Fragmente, ue D. I. *Negruzzi*.

POESII:

Hotărîrea. Traducere din L. Uhland, de D. N. *Schellitti*.

Unu balu, poesie de D. P.

O sară, de D. M. *Popiliu*.

Apelu la autorii români.

Anunciuri.

DREPTUL PUBLICU AL ROMÂNILOR

și

Școala lui Barnuțiu.

Dreptul publicu alu Romaniloru de Simeone Barnuțiu, 1 vol. in 8-o de 472 pag. și XXXVI prefaț. și notița biogr. Iassi. 1867. Tipăriul Tribunei Române.

(Fine).

III.

După ce amu arătat ideile principale ale scoalei Barnuțiu și valoarea demonstrațiunii lor, ne rămâne a vorbi despre modul pertractării și stilul opului ce ne ocupă.

Vomu căută și aci, ca și in observările precedente, a punc pe lectori in stare prin citațiuni numeroase din cartea autorului să-și formeze inși o opiniune imparțială.

Ceea ce din inceputu ne-a surprinsu la lectură, a fostu lipsa de sensu precisu alu cu-

vintelor intrebuintate și contradicerea in care se punu unele pasage cu celalalte și prin urmare se anulează reciproc. Impresiunea produsă prin această manieră este din cele mai neplăcute; toată frasa are aerul de a permite două înțelesuri contrare și toată demonstrațiunea păcătuiesce prin eroarea logică numită *quaternio terminorum*.

Analizați d. e. unu pasagiu ca acesta:

„Domnii Românilor n’au fostu *neresponsabili* cumu au fostu si sunt dominatorii feudali.“

„Adeveratu ca Români n’au esecutatu pre Domnii loru ca Anglii și Francii cei civilisati: totusi si ei i au judecatu, si pre unii i au numitu buni si mari, pe alti rei si cumpliti. Apoteosile si sentintiele lor sunt scrise in analele si in animele Româniloru: *Radu celu mare, Alecsandru si Stefanu celu bunu si mare, Aron celu cumplitu, &c.*“

Nu vrea să țină aceasta, a-și bate jocu de înțelegerea lectorului? *Responsabilu* in înțelesul dreptului publicu este acela, care poate fi acusat inaintea unei autorități constituite a Statului și condamnatu de aceasta. Unu Dominitoru, unu ministru etc. sunt prin urmare responsabili, când la incetarea funcțiunii potu fi trași la respundere pentru faptele lor și dați justiției civile sau criminale a Statului,

În locul acesteia D. Barnuțiu ne vorbește de judecata „în inima Românilor“ și în opinia istoricilor. Dar cu acest chip și împăratul Nicolae al Rusiei și Ludovic XIV al Franței erau responsabili, fiindcă s'au judecat în inima oamenilor privați, și toată argumentația responsabilității este un joc de cuvinte.

Alt exemplu. În § 97 D. Barnuțiu începe combaterile sale contra Domnului străin prin a ține (pag. 150):

„Românii de în Daci'a s'au batutu neconținut în contra dominațiunii străine atatu în Daci'a vechea catu și în Daci'a lui Aurelianu.“

Asemene la pag. 157:

„Onoarea fiacarei națiuni se ține de derepturile lor totu de un'a firme, nemutabili și nealienabili că și libertatea ei, acumu a supune pre Români la *domni străini* va se dica a le atacă *onoarea națiunale*, fiindu de onoare a fi una națiune supusa la *străini*; precum acest'a au demonstratu o și Germanii în dilele noastre candu s'au redicatu totu că unulu în contra lui *Napoleone*.“

Aceiași confuziune în cuvinte, aceeași eroare în concludiune. Alta este Domnul străin și alta este dominațiunea străină. Germanii nu s'au revoltatu în contra persoanei lui Napoleon, ci în contra subjugării lor sub Franța. Ține fiindcă Principele străin alu României, se ține de casa Hohenzollern, România nu este supusă Prusiei, și pericolele ce le arată D. Barnuțiu în dominațiunea străină, n'au a face cu cestiunea Domnului străin.

Alu treilea exemplu:

În § 57, D. Barnuțiu numeră între problemele despre dominațiunea *continuuă* a națiunii române asupra Daciei și limba națională ca celu mai prețiosu monumentu, care ne-a con-

servatu o sumă de nume geografice romane, d. e. Ampoiul, Ardesiul, Calata, Campulungul, Iassii, Caracalul, etc.

Dar aceste nu potu proba *continuitatea*, ci numai existența odinioară a Românilor pe pământul Daciei, pe care nimeni n'a pus-o în îndoială. Pentru 20 de nume geografice romane în țara noastră ni se potu arăta 100 de nume slavone (Milcovul, Dâmbovița, Ialomița, Glavaciocu, Priscovu, Bucoveșul, Dobroveșu, Popoveni, Iacrița, Preajba, Ilfovu, Jilava, etc. etc.), cari ănsă earăși nu probează continuitatea domniei slavone peste noi, ci numai existența Slavonilor odinioară în țara noastră.

Alu patrulea exemplu:

D. Barnuțiu, în § 73, se întreabă: cine e Românu? și arată apoi între semnele adevăratului Românu și *religiunea*, fiindcă „religiunea consacră naționalitatea, așa cât nu e nici unu omu mai nereligiosu decât celu ce sacrifică dreptul și constituțiunea națiunii sale la familii străine.“ (pag. 98.)

Aceasta vrea să țină earăși a se jucă de cuvântul *religiune*. Religiunea este o credință *supranaturală*, care după scopul și spiritul ei nu a avutu nici odată a face cu naționalitatea pământească, ci din contra a avutu totdeauna unu caracteru cosmopoliticu; de aceea s'a și ținut, că preotul nu are națiune, și de aceea, dacă noi am căde d. e. sub domnirea Rusiei, nu ar suferi religiunea noastră întru nimic, deși ar suferi ori ce altă parte a existenței noastre.

Alt exemplu:

„*Limb'a Româniloru e limb'a unui poporu republicanu*; și acesta institutiune și garanția republicană e mai tare de catu tote; ea face că

poporul se aiba comuniunea vietii si libertatea spiritului, adeca se fia *republica* in sensulu celu naturale alu cuventului si atunci, candu i s'au redicatu cecealalte institutiuini si garantie republicane.

„Fiendu spiritul Româniloru republicanu, pe care l'au conserbatu mii de ani in natur'a lui cea originaria precumu areta limb'a loru republicană, nu pote fi mai acomodată pentru d'insii nece una forma de guberniu, decatu form'a republicana. (Pag. 143, 144).

Remarcați acum, ce jocu se face cu cuvântul republică. La pag. 80 ni se spune, că Români, după ce au scăpatu de Bizantini și de Barbari, s'au invoitu să fundeze „doue republice sau ducate.“ Republice sau Ducate! Dar misterul se esplică prin nota de la § 61.

„Ceea ce numescu alte natiuni *statu noua* se cuvene se numimu cu Romanii *republica*, nu numai pentruca asia cere firea limbei nostre, apoi pentru ca statulu românu pana astadi e *republica*, dar' si pentruca cuventulu *statu* că si cuventulu „guberniu“ e forte ambiguu, si de aceea se pote suci forte usioru in defavoarea libertatii.

„Atat'a autoritate avea numele *republica* si inaintea imperatoriloru, in catu de au si introdusu ei *Monarchia*, o au numitu totu deun'a *republica*.“

Noi in locu de *statu* să dîcemu *republică*, fiindcă cuvântul *statu* se poate suci. Dar când despoții romani au păstratu pentru despoțiile lor tot numele de *republică*, nu s'a sucitu *republica*?

Și dacă *republica* va să dîcă *statu*, atunci ce insemnează suscitata laudă a *limbei noastre republicane*, care ne arată, să nu alegemu altă formă de *statu*, decât cea republicană?

Altu esemplu. La pag. 9 aflămu următoarea esplicațiune:

„Jureprudenti'a Romana e „*divinarum atque humanarum rerum notitia, justī atque injusti scientia*“ adeca jureprudenti'a Romana e *sistema* de adeveruri juridice si politice carile se deduc cu necesitate logica dein principiale supreme recunoscute si consentite de toti Romanii.“

Cuvintele latine *divinarum atque humanarum rerum notitia, justī atque injusti scientia*, insemnează pe romănesce: cunoscința lucrurilor divine și umane, sciința justului și injustului. Comparați cu această traducere esplicarea D-lui Barnuțiu și concedeți, că la D-sa cuvintele latine sunt numai unu pretestu nepotrivotu pentru a substitui ideile D-sale cu totul osebite de testul latinu.

In alte pasage, unde nu se vede dea dreptul unu jocu de cuvinte, apare totuși o lipsă de ori ce înțelesu folositoru.

Mai nainte amu citatu deja faimoasa notă asupra improprietării generale a Românilor, in care D. Barnuțiu ne mărturisesce, că nu este cestiune mai greă decât aceasta, și in locu să ne o inlesnească prin luminele D-sale, ne spune numai, că lasă *Statului romănu* să o determine mai departe.

Tot așa de folositoare sunt sfaturile asupra condițiunilor sub care să se consolideze Unirea intre România și Moldova, cestiune gravă pentru țara noastră, și care merită o esplicare lămurită din partea reposatului magistru. Eată ce spune D-sa:

„Unirea Moldovei si a țierei Române se fia *federatiunea* amenduroru suptu unu Duce. *Federatiunea* recunosce si respepta autonomi'a comuniloru, tienuturiloru si pre a amenduroru țieriloru, ele sacrifica numai atatu dein autonomi'a loru catu cere interesele publicu a tota natiu-

nea Româna, in celelalte remanu libere si autonome.“*)

„Comunile si tierile Române prein federatiune nu pierdu nemica dein drepturile si folosele ce au avutu, si natiunea cêstiga *poterea*, pre care n'au avut'o nece nna data si care'i e atatu de necesaria.“

Vine apoi obligațiunea de a reintroduce dreptul romanu, apoi o frasă contra Principelui străinu și contra coloniilor străine — lucruri ce n'au a face cu condițiunile Unirii, și in fine la pag. 94 ni se spune:

„Nu e mai putinu periculosa lips'a *concentratiunii* necesarie, acêsta e lips'a de putere-si duce la anarchia.

„Aci asia dara nu e nemica mai de doritu decatu că Români se nă se conduca in opera unirii de inspiratiuni straine, ci se se conduca de geniulu lor Românu cela ce i a conserbatu pana acumu.“

Așa dar teoria utilă, prin care D. Barnuțiu prepară pe scolarii sei din Iassi la cestiunea cea grea a decentralisării, este, că Moldova să sacrifice din autonomia ei atât cât cere interesul națiunii, ear pe de altă parte să nu fie lipsă de centralizare, căci ne-ar duce la anarchie.

Nu scimu, dacă scolarii D-sale sunt acum mai lămuriti, decât erau și mai nainte, asupra acestei cestiuni.

Dar cele mai curioase pasage sunt acele, unde D. Barnuțiu din lipsă de gândire precisă sau de atențiune la ceea ce scrie, cade in contradicțiuni. D. e.

„Fiendu societatile unu dreptu naturale alu omeniloru, potestatea n'are dreptu a le proibi,

a le pune pedece si dificultati, ele se potu formă de catra cetatiani si fora de concesiune dein partea potestatii“ (pag. 103).

Ănsă in contra *societăților secrete*, d. e. francmasoneria, trebuie să vină intru ajutoru și

„potestatea legelativa *proibindule* pre tote in forma. Potestatea legelativa are se determine ce societati se potu formă cu permissiunea ei, ce baserice, ce comunitati, ce corporatiuni, ne fiendu nece dreptu nece politieu a se formă atari fientie *straine* pe teritoriulu nationalu; dupa legea romana (L. 1. de colleg. D. quod cujuseunque universit.) *corporatiunilc, colegiale, comunile* se potu constitui numai cu permissiunea statului.“ (Pag. 104).

Așa dar: Români la pag. 103 sunt liberi a formă societăți fără *concesiunea* potestății, dar la pag. 104 societățile lor nu se potu constitui fără *permissiunea* potestății.

Altu exemplu;

La pag. 41 se dice despre dreptul consuetudinalu, că „iși are fundamentul in consciința cea morală și religioasă a poporului și trăesce in aceasta ca o tradițiune și ereditate națională, ear celu scrisu se nasce comunemente din arbitriuri și din scopuri egoistice și contranaționali.“ Ănsă la pag. 23 cętimu:

„Dupa ce s'au datu legile regic cea nrai trăre parte a dreptului consvetudinariu s'au prefacutu in dreptu scrisu, totuși au remasu multe nescrise, dreptulu eră necertu (*incerto jure* Pomp. D. 1, 2, L. 2, § 3) si judecii poteau se asupresca si se faca abusuri. Deoi Plebeii au cerutu codice, pre care se nu lu pota suci dupa arbitriulu loru consușii si judecii patriciani ce si cautau nușai interesulu propriu.“

Dar cea mai insemnată și mai periculoasă contradicere a D-lui Barnuțiu este argumen-

*) Pe basa acestui pasagiu s'ar putē uni scolarii lui Barnuțiu și cu separatiștii din Iassi.

tațiunea D-sale din dreptul naturalu; cum noi avem suveranitate peste teritoriul vechi Dacie.

„Ceî ce sustienn, ca nu e nece unu dreptu naturale, și ca totu dreptul e numai positivu si istoricu, sustienn totu deuna data, ca nu e nece unu dreptu naturale nece pentru genti, și ca totu *dereptulu* asia numitu *alu gentiloru* (jus gentium) e asemenea numai *positivu si istoricu*.

„Noi ne declaramu în contra acestei triste doctriî si aci cumu ne amu declarat in dreptul publicu înternu si provocamu la ratiune, fontan'a drepturilor omenesci; si la personalitatea gentiloru, carea fiendu comune si naturale acestor'a tuturoru, se întielege, ca aceste deu se aiba si *derepturi naturali* unite cu ratiunea si cu personalitatea loru, drepturi mai vechi de catu ver ce autoritate seu conventiune, neviolabili si nedependenti de la aceste si de la puterea precumpanitoria.

„Esistu asia dera, afora de drepturile cele positive ale gentiloru, pre care le au nascutu și le schimbă arbitrinu celor potenti, si unu dreptu nascutu dcin ratiunea gentiloru si nematabile, pre carele de si nu lu recunosc congrésele celor potenti, elu esiste cu tote aceste, pentru ca lu recunosec umanitatea ferecata in catene de acesti'a si condamnata la paupertate si nescientiã; lu recunosec gentile despoiate de personalitatea loru, sfasciatę si condamnate de dreptulu positivu a fi proprietatea unoru familie fortunata care 'si au edificatu palatiale loru pre mormentele acelorasi; de la autoritatea lu; suprema cea ce da voia asupriiloru a *respinge puterea cu putere* 'si asceptă reinvierea si gentile pre care le au omorit tirani'a positiya, si autoritatii lui cata se se supnaa tote gentile si tote drepturile istorice ale acestor'a si ale dominatoriloru loru, pentruca acestu dreptu e mai vechiu de catu tote drepturile loru istorice, mai vechiu de catu istori'a. (pag. 181, 182, 183).

Foarte frumos discus! Să vedemu ansă, in ce raportu stau aceste cu Dacia?

„Prein *dereptulu teritoriului* întielegemu dreptulu de proprietate ce are universitatea natiunii Române asupr'a pamentului Daciei, carele in Moldov'a si in Tier'a Românesca in respektu catra straini e *dominium plenum* (cumu dicu politiciii) si *de jure si de facto*; in Besarabi'a si Bucovin'a încă e alu universitatii natiunii Romane si *de jure si de facto*, ma e afeptatu cu serbitute rusesca si nemtiesca“ (pag. 116).

Intrebare: de unde derivă dreptul nostru, adecă dreptul Romanilor, asupra pământului Daciei? Cum, după pasagele elocvente ale D-lui Barnuțiu citate mai sus, întemeiază D-sa suveranitatea noastră teritorială?

Despre aceasta găsimu numai o mică notă lăaturalnică la pag. 124 in următorul cuprinsu: *Romanilor era solemne a lua agrii celor invinși in belu și a-i da la ai lor ca premiu alu victoriei*.

Ori cine simte contradicerea acestor rënduri cu acea argumentațiune din dreptul naturalu. Va să dică, noi posedămu Dacia in contra dreptului naturalu invocatu de D. Barnuțiu! Va să dică Romanii au venitu cu „putere precumpănitoare,“ au invinsu pe Daci, i-au despoiatu de teritoriu și l'au împărțitu la ai lor, nimicindu naționalitatea supusă!

După asemenea inceputu alu suveranității noastre teritoriale, D. Barnuțiu ar fi făcutu mai prudentu de a nu invocă „personalitatea și dreptul eternu alu ginților despoiate.“

Cu cartea D-sale in mână Rusia ș'ar putē justifică subjugarea Besarabiei și ar putē justifică o subjugare a României întregi, repetindu frasa suscitată din dreptul publicu alu D-lui Barnuțiu: noi Rușii suntemu ca Romanii, nouē ne este „solemne“ a luă agrii celor invinși in belu și a vę împărți România între Ruși ca premiu alu „victoriei.“

Ănsă adevărul nu e nici in una nici in cealaltă din aceste două contradicțiuni ale D-lui Barnuțiu. Adevărul ne pare a fi in propusăciunea, că unu poporu are dreptul de existență națională și teritorială, nu in urma naționalității sale brute, ci numai in măsura contribuiri ei individuale la cultura umanității întregi, și prin urmare, că unu poporu care a remasu indiferentă când s'a spoliatu de o parte a teritoriului seu, de limbă, de tradițiune și de legile sale, a meritatu să le peardă, și că pe de altă parte numai atunci va avè dreptul să-și recăștigel pământul perdutu, când in mijlocul concurenței cu vecinii sei in artele civilizațiunii se va arătă demnu de vechea pozițiune geografică la care aspiră și de suveranitatea ce o reclamă.

Câteva cuvinte ne remănu de ȕisu in pri vința stilului cărții, de care ne ocupămu. Două pasage scrise cu căldură și bine inspirate ne amu făcutu datoriu a le reproduce este ăntăi celu relativu la Constantin M. din § 44, citatu in partea I a criticei noastre, este apoi acela despre dreptul naționalităților subjugate, citatu in partea aceasta.

Dar alte probe nu am întâlnitu in cartea D-lui Barnuțiu, și nici nu putemu asceptă stilu bunu de la unu autoru, căruia i-am demonstratu in critica de față unu șiru atât de mare de erori in contra logicei și de ambiguități limbistice.

Dacă totuși mai relevămu ăncă vre o câteva pasage relative la stilul D-lui Barnuțiu, este numai pentru a protestă din partea noastră in contra unor expresiuni, ce nu ne pară potrivite cu tonul de demnitate și bunăcuvi-

ință, ce trebuie să caracterizeze producțiunile științifice.

Despre „perucherii“ ce după opiniunea D-lui Barnuțiu ni-i va aduce Principele străinu pentru a ne „stoarce,“ amu vorbitu mai sus. De același calibru sunt următoarele expresiuni:

„Congresele si conferintiele principiloru aru fi numai congrese si conferintie de talhari, asemenea si conventiunile si traptatele loru asupr'a gentiloru numai conventiuni si traptate de talhari. (pag. 182).

„In ultra domnii franci si italieni afora de aceea ca aru introduce absolutismu si in tierile Romăniloru, spre carele sunt aplecate tote dinastiele, ei ar umplé posturile cu de ai loru, si pre Romăni in juriati si nemultiamiti i aru traptă că pe rebeli. Apoi candu aru vedé Romăni pre domnulu francu seu italianu incungiuratu de toti arlechinii, frachinii, si favoriti culesi dein tota Gali'a si Itali'a, si inaintati la grade inalte politice si militari cu delaturarea Romăniloru, si candu aru vedé toate prensoriele Romănie unite pline de Romăni pusi in fera dreptu crimeni politici, etc. (pag. 160).

„Se aiba Romăni grigia speciale de marginele teritoriului loru că se se intareasca cu locuitori Romăni pre malulu Dunarii, care acum è furata. (pag. 141).

„Se nu fia condamnatu Romăni a tienne tote sambetele si serbatoriele jidovesci, si a'si cumpară imbracamentulu, pana si pana de tote dilele de la jidovi, nemti si alte *adunature*, &c. (pag. 106).

„Comuniunea utilitatii si salutea tuturor (salus omnium), pre care o doresce si o voescé totu Romănu areta si necesitatea comuniunii drepturiloru si a detoriiloru, ca-ci ar' fi contradicțiune, că unii se se bucuré numai de fosele unite cu proprietățile intense, cu posturile grase.“ (pag. 181).

O altă injosire, ănsă nu în expresiuni, ci din nenorocire de mai adâncu, se află la pag. 11.

„Jureprudenti'a Romana nu desparte sistem'a juridica si politica de catra morale si religiune asia cumu facu politicii Franci si Germani mai noii; acesti'a credu, că legelatiunea cu atatu va fi mai deplinita cu catu va fi mai departata si mai desbracata de tote ideele si sentimentele natiunii cele religioase, morali si omenesci.“

Aceasta nu este adevăratu, și noi nu ne putem ascunde impresiunea ce ne-a făcutu de a vedè o carte de școală desceptându în spiritul studenților prin asemenea propuneri neesacte ura în contra culturei a doue națiuni, care ne sunt superioare în toate privințele și de la care avem încă multe de învățatu. Noi provocămu pe ori cine să ne citeze unu singuru politicu germanu sau francesu, care să fi cređutu, că legislațiunea va fi cu atât mai bună, cu cât va fi mai desbracată de toate ideile religioase, morale și omenesci. Până când ni se va dà această dovadă, noi, din câtă cunoscință avem despre autorii *germani* și *francesi*, repețimu că acea aserțiune este unu neadevăr neiertatu într'o carte de știință.

Ne oprimu aci și ne grăbimu a termină înfine această prea lungă critică.

Penibilă trebuie să fi fostu impresiunea ei asupra lectorilor, ănsă penibilă a fostu și pentru noi lectura cărții D-lui Barnuțiu și sarcina de a o urmări în toate sinuositățile ei.

Numele acestui barbatu și meritele necontestate ce și le-a dobânditu în anii 1848 și 1849 pentru Români Transilvani sub impjurările cele mai grele, ne-au impusu datoria

a ține samă și de lucrarea sa științifică, și nu este a noastră vina, dacă singurul tribut ce amu pututu aduce reputațiunii sale, a fostu numai silința și atențiunea încordată, cu care i-am cetitu cartea.

Mai departe nu eră în stare și nu eră în dreptu a merge respectul nostru pentru Barnuțiu. O reputațiune câștigată în luptele din Transilvania de la 1848 și 49 nu putea să prefacă croarea în adevăr, fauatismul în umanitate, despotismul în școală liberală. Și dacă Simeon Barnuțiu s'a alunecatu pe această cale falsă, togmai numele lui ne-a provocatu a-lu combate și a-i respinge eroarea, pentru ca nu sub bandiera acestui nume cunoscutu de Români să se introducă contrabanda neadevărului în politica României libere.

O norocire pentru noi este, că erorile fundamentale ale acestei școli sunt susținute prin cartea magistrului ei într'unu modu așa de imperfectu, cu argumente slabe, cu demonstrațiuni false și cu o lipsă de spiritu științificu, precum n'amu fi cređutu cu puțință a o află într'o carte de știință. Frasa din prefațiunea școlarilor D-lui Barnuțiu:

„Potemu asecură pe ori cine, ca în scrierile lui Barnutiū generatiunea nostra si cea venitoria voru află tablele dreptului natiunale alu Româniloru, dein care voru invetiă a trai că natiune libera, chiamata de a avè partea sa legitima în vietia poporeloru regenerate“

caracterizează — nu scrierile lui Barnuțiu, ci increderea ce merită școlarii sei.

Nu, nu, aceste nu sunt „tablele dreptului naționalu“ alu Româniloru, și vai de națiunea noastră, dacă conducerea ei s'ar inspiră vreodată de asemenea principii. În contra lor trebuie să apelămu la adevărul neștrămutabilu și să le

spunemu, că regenerarea noastră nu poate începe decât în spiritul civilizațiunii moderne, ear nu prin reacțiune la dreptul romanu, și cu atât mai puțin prin rătăcirea la idei barbare, ce nici odată nu au fost realizate în acelu dreptu.

Contra atacului religiunii creștine, doveditu din pasagele citate în partea ăntei a criticei noastre, vomu aduce aminte scoalei Barnuțiu, că celu d'întăiu progresu adevăratu alu omenirii Europene este datoritu creștinismului, care a proclamatu ideea egalității și iubirii frățești între toți oamenii fără excepțiune și a resturnatu astfelu cu dreptu cuvântu imperiul romanu, a cărui religiune putea să „dedice temple virtuții, concordiei și legilor naționali,” dar nu putea să impedece una din petele cele mai negre, care stigmatizează cultura unui poporu, adecă sclavia, sclavie ridicată la Romani în sistemu legalu, admisă și susținută de dênșii în totu timpul, pusă chiar în fruntea jurisprudenței lor, a cărui Institute despre dreptul persoanelor începu cu teribila frasă: *Summa divisio de iure personarum haec est, quod omnes homines aut liberi sunt aut servi* (Inst. I, 3. pr.) adecă: cea mai înaltă împărțire a dreptului persoanelor este aceasta, că toți oamenii sunt sau liberi sau sclavi.

Contra întregii tendințe de a reintroduce dreptul Romanu la noi, de a reinviă prescripțelē cēlor XII table, de a produce luptele agrului publicu, de a redesceptă politica agresivă a vechei Metropole, opunemu faptul decadenței statului Romanu. Care a fostu rezultatul politicei Romane? După ce au învinsu pe rivalii lor, după ce cu o crușime rară au ruinat 146 a. Ch. vechea Cartaginē, după

ce la 133 au derimatu și Numantia: acum, când Romanii se aflau afară din ori-ce pericolu esternu, când la aparență erau în culmea puterii lor și când aveau să ne dovedească valoarea lor de civilizațiune pacinică,—acum ne desfășură unu tablou de corupțiune și de decadență, precum nu s'a mai vădutu și nu se va mai vedē în Istoria Europei. De la 133 până la 121 sunt revoluțiunile Gracchilor, nădușite cu feru și cu sânge, la 110 apare Marius, la 88 este resboiul civilu cu Sulla, la 73 teribila rescoală a sclavilor, care nu mai puteau suferi jugul dreptului Romanu, la 63 rușinoasa revoluțiune a lui Catilina, și apoi noue resboaie civile între Césaru și Pompeius, între Triumviri și partida republicană, apoi în fine Monarchia — și ce Monarchie! Primul succesoru alu lui Augustu, Tiberiu, este o pildă de spaimă, care indignează consciința Istoricilor de 18 secole; după elu vine Caligula celu nebunu, înaintea căruia senatorii Romani ajungu la ultima turpitudine, apoi vine Claudiu cu faimosul regimu alu Mesalinelor și Agripinelor, apoi Nero, tiranul proverbialu al omenirii. Și ceea ce este înspăimântătoru în acestu tablou alu Istoriei Romane, nu este aparițiunea acestor figure desnaturate de omu, dar este faptul, că Romanii le-au suferitu, și-au plecatu capul sub jugul lor, au sfărâmatu toată cultura lumii vechi pentru a primi de la ele *panem et Circenses*.

Dar ce să descriemu noi cu o pană modernă bănuită de parțialitate acele timpuri Romane? Să lăsămu pe Romani să vorbească, să-și descrie înșii pe republicanii lor din secolul I înainte de Christos: „Romanii de astăzi,” țice Sallustu (*Catilina*, capu XII și

XIII) „oamenii cei mai lași ce se potu afla, credu că a face injustiții este o probă de întrebuițarea puterii. Impudicitatea, desfrânarea, toate viciurile au năvălitu peste Roma. Barbații se prostitue ca femeile, femeile își afișează în publicu nerușinarea lor; tinerimea după ce și-a resipitu averea familiară, se aruncă cu ardoare in crime; cu inimele pătate de toate relele, nu există pasiune de care s'ar pute lipsi, și pentru a le satisface, ori-că mijloace de a câștiga bani și de a-i cheltui le este bunu. Intr'unu statu așa de întinsu și așa de coruptu Catilina a pututu cu cea mai mare ușurință să grupeze in jurul seu o mulțime de oameni dedați la toate crimele și la toate viciile!”

Eacă rezultatele politice romane! Eacă respunsul, ce-lu dă Istoria la frasa D-lui Barnuțiu că *armele și politica au să regenereze pe Români* (pag. 188). Armele și politica au ruinatu pe Romani — o stranie intoarcere a naturei ar fi, când ar regenera astăzi pe Români!

Dar abstragendu chiar de la această dovadă istorică și admitendu, că dreptul publicu și administrațiunea Romanilor erau cele mai perfecte, totuși tendința de a incepe îmbunătățirea poporului nostru prin introducerea dreptului Romanu nu este mai puțin falsă și periculoasă. Dacă Romanii cei vechi au fostu virtuoși și fericiți in statul lor, cauza de sigur nu a fostu jurisprudența lor cea bună, ci din contra ei au fostu cauza jurisprudenței celei bune și aceasta a fostu numai efectul virtuții romane. Faceți întâiu pe poporul românul inteligent și activu, dați-i prin scoli bune lumina și independința de caracteru a adevăratului cetățeanu, și apoi forma juridică,

după care își va întogmi elu relațiunile sale publice și private, vă veni de la sine și va fi acomodată stării sale de cultură. Dar nu incepeți cu regulamentare administrativă și cu constituțiune, căci de când e lumea nu s'a regeneratu nici unu poporu prin legi și prin guverne; ci legile și guvernele au fostu numai espresiunea lăaturalnică, rezultatul esternu alu culturei interioare a unui poporu, și a acceptă cultura de la jurisprudență și de la guvernul, ȳrea să dăcă a resturnă ordinea naturală, a introduce spiritul centralisării și patronagiului guvernamentalu, a luă cetățeanului increderea in sine însuși, acelu prețiosu *selfgovernment*, care elu singuru plătesce mai mult decât toate codificațiunile publice și private și care este unica bază solidă a adevăratei democrații.

Contra ultimei consecințe a scoalei Barnuțiu de a opri comerțul străinilor și de a goni mai ales pe evrei afară din țară ca periculoși existenței române, opunemu ideile fundamentale de umanitate și de liberalismu, pe care sub nici unu cuvântu, pentru nici unu timpu și cu nici unu pretestu nu este permisu a le infrânge.

Mulțimea străinilor și in special a Evreilor in țara noastră este unu simptomu a unui mare rău, nimeni nu o neagă. Dar ce mijlocu nechibsuitu de a atacă simptomul și de a lăsa răul, sau cel puțin de a atacă mai întâi simptomul cu speranța de a îndreptă mai pe urmă răul!

Răul nostru este lipsa de activitate și lipsa de știință in poporul românul. Odată aceste defecte date, totu comerțul și toată știința trebuiă să devină străine, și străinii au fostu

prin urmări în mijlocul răului reprezentanții părții celei bune, de care nu se poate lipsi unu stat fără a peri. Evreii au susținut la noi activitatea comercială, scoalele din Franța și Germania ne au dat ideile de cultură. Noi numai atunci ne putem lipsi de aceste auxiliare străine, când vom fi înșii în stare a le suplini din propriul nostru fond național. Dar această suplinire se vede prin faptu pozitivu, adică prin însași activitatea noastră comercială și prin însași inteligența noastră, dar nu prin negațiunea existenței străinilor. Pe evrei îi vom înălțura când vom fi cel puțin tot așa de activi ca și dășșii, ideile germane și franceze le vom înlocui, când ale noastre voru fi tot așa de mature și solide. Până când însă aceasta nu este, a începe persecuțiunea contra străinilor, vrea să dăcă a desfrăna barbaria în contra libertății, a susține obscurantismul în contra inteligenței.

Singura noastră cale de salutare este în lățirea cunoștințelor, și ori ce timpu, care afară din această sferă ni se consumă cu intoleranță și cu exclusivismu așa numitu nationalu, este unu timpu perdutu spre ruinarea Statului nostru.

„Naționalitatea“, dacă acestu cuvântu vrea să aibă unu meritu și o valoare, nu poate fi unu pretecestu, sub care să se ascundă egoismul și barbaria, și ținta noastră în viitoru nu este de a ne păstră numai limba și sângele și teritoriul brutu, fără altă aspirațiune mai nobilă. Pe această treaptă stau și Indianii sălbatici din America, dar de aceea Indianii din America constituie o hordă și nu o națiune. Limba și sângele și teritoriul sunt elemente prețioase ca mijlocu spre unu scopu mai înaltu, și

acestu scopu nu poate fi altul decât progresul civilizațiunii omenesci prin toleranță și știință, prin bună stare materială și morală potrivită totdeauna cu meritu culturai unui poporu. Dar a susține mijloacele prin unu sistem care nimicesce scopul, este cea mai absurdă din toate rătăcirile politice, ce se potu închipui.

Ceea ce nimeni s'aru fi creșutu cu putință în secolul al XIX-lea, la noi s'a întâmplatu. S'au gășitu Profesori din învățământul publicu și bărbați din așa numita partidă liberală, care să se facă agenții motori ai persecuțiunii, s'au gășitu preoți creștini, care să se fălească în adunări publice cu ăra ce o poartă în contra deaproapilor lor de altă credință. Și unii și alții au uitatu rațiunea existenței lor, au uitatu că știința și libertatea sunt focarul toleranței umanitare, au uitatu că religiunea creștină este iubirea necondiționată a tuturor oamenilor fără excepțiune.

În ori-ce masă de poporu, și cu atât mai mult în masa unui poporu încă necultu, există pe lângă însușirile cele bune și unu instinctu ascunsu, teluricu, brutalu, pe care toți oamenii de bine și toate dispozițiunile salutare caută a-lu ține în josu, a nu-i permite eșirea la lumina zilei, de care nu este vrednicu. În acestu instinctu se concentrează relele naturai omenesci: lenea, injustiția, invidia contra celui mai bunu și crușimea săngeroasă. Să nu ne atingemu, să nu deslegămu acestu elementu diabolicu! Secule nu sunt de ajunsu, pentru a-lu înfrăna înapoi și a readuce poporul pe calea adevărului și a binelui, și adese sunt ruine nereparabile singura remașă, ce atestază existența lui de odinioară.

Apelul la acestu instinctu inamicu naturai

omnesci — eacă rezultatul fatalu, la care ne-ar duce scobala lui Barnuțiu. Din norocire noi nu suntem încă așa de departe; sunt numai încercări, încercări deabia teoretice, care tindu să ne alunecă spre acea prăpastie a peirei.

Ănsă de aceea ne a fostu o datorie de a desveli sistemul în toată golițiunea lui și de a-lu combate, pentru ca oamenii de bunu simțu, adevărații iubitori ai națiunii române, să scie, unde voru să ne ducă tendințele școlăi Barnuțiu.

Ceea ce ne susține curagiul in mijlocul acestei confusiuni a timpului este încrederea neclintită că, dacă s'a întemplat vre odată ca civilizațiunea să invingă barbaria, nu s'a întemplat nici odată ca barbaria să invingă in modu durabilu civilizațiunea, și in lupta acestor doué elemente nu incupe indoială, alu cui va fi viitorul!

Titu Maiorescu.

DIN CARPAȚI.

Fragmente

B I S T R I Ț A.

(Fine).

— Pe plute, pe plute! strigă Simion, eată-ne la Caldare.

Abie avurēmu timpu să ne aruncămu pe plute și șă ne imbrăcămu și eată-ne intr'unu locu mai inspăimântătoru decât celu prin care trecusemu cu doué ore mai înainte. Piscurile munților se plecau unele spre altele și Bistrița părea a trece prin mijlocul unui singuru

munte, in care vnetul valurilor eră grozavu. In asemenea locuri pluta face in cinci minute calea ce face in altele in mai multe oare; ea aleargă ca gândul și munți și stânci zboară, se arată și disparu in dreapta și in stânga ca nisce fantome fantastice. Spectaculu deși mai grandiosu nu mai eră nou și neacceptatu pentru noi, și grabnica deprindere ne alungă ori-ce emoțiune.

— Vedeți stâncă asta ce ese ascuțită din mijlocul apei?

— Vedemu.

— Se cheamă *Peatra lui Vlad*, fiindcă aici s'a nenorocitu unul numitu Vlad cu toate rudele lui, voindu să părăsească munții și să se așede in vale.

— N'a scapatu nici unul dintr'ai lui?

— Nici unul! Șiroiul e pre mare ca să se poată impotrivi cineva. Când Bistrița se face liniscită in vale, poate că creștinii care ședu pe acolo voru fi culesu și îngropatu oasele lor. Sunt mai multe stânci care se numescu după Români care au peritu. Mai incolo veți vedē *Peatra lui Stan* și la *Toance Peatra lui Toader*.

— Cine a fostu acelu Stan?

— Staț a fostu unul din plutașii cei mai inimoși. Primavara când nime nu îndrăzneă să se coboare pe plută nici macar cale de o sută de stânjeni; elu se coboreă pe catarguri in jos până la Peatra.

— Ce feliu, pe catarguri?

— Vedeți că primavara când zăpeșile se disghiață și șiroașele sunt mari, apa e așa de răpede, încât te duce de la Dornă până la Peatră intr'o jumătate de Ți, unde vara trebuie să mergi doué, trei, chiar și patru Țile. Pe atunci plutele nu se potu coborî fiindcă nici

o sută de oameni nu potu dovedi cărma. Dornenii leagă atunci patru brați lungi și mari unul de altul și se coboară cu denșii la Galați. Acolo corăbierii le cumpără și Țle facu catarguri. Sunt ănsă timpuri, in care apa e așa de răpede, încât nu te poți coborî nici pe catarguri fără a fi siguru că vei peri. Miile aceste de stânci care esu din apă sunt atunci acoperite și nici nu prinđi de veste când te Iovesci de o peatră și te faci bucăți. Intr'o asemenea vreme Stan s'a coboritu cu catarguri la Galați. Căt i-au spusu bunica și alții să nu se ducă, că are să peară, dar elu n'a vrutu să-i asculte și a peritu sermanul!

Nu măntuise ăncă bine și ne simțirėmu deodată aruncați de o palmă in sus și vėđurėmu pluta infiptă in mijlocul apei. Plutașul vorbindu nu luase sama la unu virfu de stăncă ce eșiă din apă și pluta impiedecându-se, se opri. Fără a mai stă pe gânduri, plutașii se disbracarė iute amundoi de Țțari și cămeșă și se aruncarė in apă țiindu fiecare câte unu drugu in mână. Puindu unu capetu de drugu sub plută și altul pe umėru, ii căutau să cărnească pluta din locu fără a .e ingrijă de valurile ce se isbeau cătră ume-rele lor. După o muncă de o jumătate de oară, pluta se desprinse de stâncă ce o oprise și urmă a sbură cu iuțala gândului. Plutașii se răpeđiră grabnic pe plute, se imbracarė iute și ocuparė din nou posturile lor la cărme, ca și când nimic nu s'ar fi intėmplat.

— Nu sunteți obosiți? ii intrebăi.

— Nu! Asta se'ntămplă de multe ori! Norocu ăncă că ne-am opritu intr'unu locu ca acesta, decât dacă ne-am fi infiptu, doamne ferescce, la *Caldare!*

Pluta se tot coboriă când încet și lin prin bălți, când selbatic și impetuos prin șopote. In unele locuri ca la Liciu locurile sunt periculoase, dar cărmașii precepeau treaba lor de minune și pluta treceă fără impiedecare. Noi admiramu astă măreață apă și munții care-i servescu de maluri. Aceștia se ridică drept in sus in linię verticală și se perdu in albastrul cerului. De când in când puneamu pe buciumașu să ne cante din resunătorul seu instrumentu sau pre vre unu din plutași să ne spuē vre o pōveste, sau declamamu in gura mare vre o poesie Română. Astfeliu se treceau oarele in necurmata plăcere. Lipsese fisice alungă ănsă adese ori din omu cugetările cele mai poetice. Așa se intėmplă și cu noi care de la plecarea noastră din Dorna adică de la patru oare dimineața și până ce incepuse soarele a se coborî nu mai măncașemu nimica. Foaimea ne tortură până pe la patru după ameađă când ajunserėmu la locul numitu Crucea unde se aflau vr'o doue locuințe umane. Acolo speramu că vomu potoli cu lapte și oue cererile stomachului, dar vai! eră o Ți de postu și ne vėđurėmu siliți a ne mulțami cu mămăligă. Ce eră de făcutu? Ne mănăgerėmu cu ideea că mămăliga este măncarea cea mai națională. Amicul meu scoțindu iartaganul seu turcescu făcū parte dreaptă pentru toți și plutașii buciumașul și noi prănđirėmu vesel imprejurul unei mămăligi urieșe. După prănđu toată trupa, afară de buciumașu care remase la Crucea, se sui din nou pe plute și urmă frumoasa cale a Bistriței.

— Bade Simioane, intrebăi pe unu din plutași, oare de la stăncele cele in formă de cruce care se vėdu colo in culmea muntelui

se vie numele Crucea pentru locul unde ne-amu opritu?

— De-acolo, domnule. Acele cruci sunt aședate, după cum ȋicu bătrânii, pe nisce morminte de ȋurieși. Dar acu-i acū, peste puțin avemu să dămu in Toance.

— Locul celu rēu de care spuseseși?

— Dar, acolo-i tare rēu; mă temu să nu se intēmples vre unu pēcatu!

Peste puțin munții incepurē a se impreună, pluta a se isbi când cătră unu malu, când cătră altul, valurile o acopereau și o aruncau in jos de la o înălțime de unu stănjenu și de mai mulți. Apa bubucă pe deasupra stincelor și printre dēnsele, toate impreună infătoșau unu aspectu atât de ingrozitoru, încât curagiul celui mai voinicu se găsiă in mare ispită.

— Stânca asta se numesce *Peatra lui Toader*, strigă Simion plutașul către noi, arătându cu degitul o stâncă neagră ce se află in mijlocul Bistriței.

— Cine a fostu acela Toader, ilu intrebăi? Dar cuvintele mele nu mai furē auđite, vuetul se făcuse pre mare.

Pluta se ridică și coboriă, se isbiă in dreapta și in stânga, când acoperită de valuri, când sburându pe deasupra stâncelor. Deodată se auđi unu vuetu ca cum pluta ar fi fostu spintecată in douē și ne vēđurēmu spānzurându cu totu vașul nostru in virful unei stânci care eșiă amenințătoare din apă. Unu momentu remaserēmu cu toții in nemișcare, uitându-ne unii la alți inspăimântați; apoi ambii plutași se disbracarē, își făcurē cruce, luarē drugurile și se acațarē pe stânci; amicul meu și eu ocuparēmu ambele cărme și toată lumca lucră la postu seu pricepēndu

că aici nu mai cră vorba de petrecere. In-tr'adevēru puterea valurilor incepeă a despărți și a desprinde grinđile plutei și nu lipsiă mult ca toată pluta să se facă bucăți. Fără plută este ănsē neputință absolută de a scapă; furia apei covârșesce puterile omului celui mai tare și miile de stânci peste care se aruncă valurile nu ar lasă in câte-va secunde din omul pe care nenorocirea l'ar fi făcutu să cadă in apă, nici macar căt ar putē fi destul pentru a-i conservă memoria.

Plutași se incercau se mișce pluta cu drugurile lor din locu, ănsē aflându-se insuși pe stânci lunecoase puteau se cadă in fiecare minutu in mijlocul apei. Deși din momentu in momentu acoperiți de valuri, ii nu perdeau capul, ci munceau cu cumplită osteneală. Noi pe de altă parte lucramu voinic la cărme și instinctul ne spuneă cum trebuiă să manoperămu. A descrie acele cincispredece minute de pericol este pre greu și ori-ce încercare n'ar da o adevērată idee despre pozițiunea in care ne aflamu; destul că deodată ne vēđurēmu ear inaintându, locurile devinđu mai puțin pericolose și peste dece minute Bistrița eră ear lină și liniscită.

— Amu scapatu, ȋise tovarășul meu, resufându-se adănc.

— Scapatu, slavă Domnului! respunse unu plutașu. Dar cine m'a pusu pe mine se vinu cu pluta când e apa atât de mică! Șcii domnule, că puteamu să ne ingropămu acolo?

— Am simțit'o! — Când e apa mai mare locul e mai puțin primejdiosu?

— Mai puțin. Atunci treci lesne pe deasupra stâncelor, dar așa te opresci și poți pre bine să dai pelea popei.

— Ce spuneai de Peatra lui Toader? Se

vede că s'a nenorocitu unul Toader acolo? — Așa. E o povestire jalnică. Dragostea a fostu de vină.

— Mări ce spui? Ean istorisesce-ne povestea lui Toader.

— Acuș, domnule, numai să mă mai resflu.

După trecere de câteva minute, plutașul Simion își aprinse liuleaua și începù in modul următoru :

Istoria lui Toader și a Măriucăi.

Erà o dată — dar de-atunci trebue să fie mult căci eu sciu povestea asta de la bunica care carăși a auđit'o de la bunica ei — erà odată unu omu numitu Toma care trăia in locul celu mai selbaticu alu munșilor din partea dreaptă a Bistriței. Acestu Toma fugia de alți oameni și trăia pururea in singurătate. Cum se ascundu urșii prin bizuțiile lor și esu numai când ii silesece foamea, așa ședeà și elu ascunsu in pescera lui și eșia numai din când in când; atunci umblă rătăcindu prin codri și se intorceà cu totu soiul de vênatu a casă. La unu anu odată cobori o plută și o duceà la târgu s'o vëndă. La Pasci sau la alte serbători mari se arată și elu la adunările Românilor, dar nu se amestecà in petrekerile și jocurile flecăilor. Toată lumea ilu poreclise „selbaticul“ și fetele fugiau de densusul cu groază. Unii își făceau cruce când ilu vedeau și șopteau in sine: nu e lucru curatu, alții ilu hnuu in risu și-i diceau: ce cauți printre oameni, du-te de petrece cu tovarășii tei, cu urșii și cu mistreții. Aceste điceri ei inveninau cugetul și mai tare, și-lu făceau tot mai selbaticu și

adese ori se uită posomorit la cei ce-lu luau in risu și-i ameninția cu moarte.

Intr'unu satu din ceea parte a Bistriței erà o vëduvă tënëă și bogată numită Catrina. Toma o vëduse de multe ori și-lu apucă o dragoste nebună după dënsa. De unde fugia inainte de oameni, acum căută să se apropie și să se amestece cu dënșii, numai pentru ca se placă Catrinei, dar cum s'intâmplă ades in lumea asta ca din doi numai unu să fie amoretatu ear celaltu nu, Catrina, nu-lu puteà suferi și când Toma voia să se apropie de dënsa ea se tot departă. Intr'o đi Toma își luà o inimă, se duse la Catrina a casă și o intrebă dacã nu voesce să se ducă după densusul. Catrina îi respunse că nu are de gându să trăiască cu nrșii și cu lupii și că voesce să rămăe intre oameni; că ar fi și fãgăduitu lui Trohin a Mărgărintei că se va mărită cu densusul și că Toma să-și aleagă pe una de sama lui. Toma s'a supëratu tare de acestu respunsu, a lasatu pe Catrina și s'a făcutu nevëđutu mai mulți ani de đile, ear Catrina s'a măritatu cu Trohin cu care a și trăitu mulți ani. De la o vreme ei făcù unu băietu pe care-lu botezarë Toader și Toader erà toată bucuria lor, căci de micu încă se arată mai desceptu și mai cu inimă decăt alți copii. Ii intreceà pe toți in putere și ghibăcie și-i păcăleà pe toți in vorbă. Intr'o đi murì Trohir și Catrina remase ear vëduvă. Acuma erà prea bëtănă ca să mai gândească la căsătorie și singura sa mulțămire erà Toader. Cum sunt la munte unii din brađi mai nalți și frumoși decăt ceilalți, așa erà Toader mai voinicu și mai mândru decăt toți flecăii. La vênătoare nime nu erà mai in-drășnețu decăt elu, nime nu se acațà așa

de bine pe virful stâncelor celor mai răpeți, nici se măsura cu densusul la jocu și la trântă, nici se întrecea la fugă sau la inotatu. Toate fetele ăi duceau dorul și toți părinții aru fi doritu să-lu aibă de ginere, dar Toader nici voiă să iee pe fete in samă și trăia numai pentru fericirea mamei sale.

In vremile acele Toma se arătă ear prin locurile din care se făcuse nevêlutu atâtu amaru de ani. Bêtrânii care-lu mai cuosceau ilu întrebare ce se făcuse atâtă vreme, dar elu se tot apără de respunsu și nu voiă să le spue nimic. Cu densusul adusesse și o fetică Măriuca, frumușică și blândă ca rașele lunei. Unii țiceau că Toma fusese insuratu in vale și că murindu-i nevasta, s'a intorsu să-și sfișească țilele cu fata lui Măriuca, in munții părintesci; alții mai rēi la limbă spuneau că fusese hoțu prin codri și că fata eră de furatu, alții socoteau că Toma trebuie să fi fostu ostașu. Așa potriveă fiecare după gândul și inchipuirea sa. Cătu de necredincios și selbaticu fusese Toma in tinereță, pe fata lui o cresceă bine și cu frica lui Dumnețeu, și nu treceă o Duminică sau o ți de serbătoare, in care să nu trimată pe Măriuca la biserică. Toma se prefăcuse mult. Elu nu mai fugiă și se ascundeă de oameni ca mai inainte, ci umblă și stă la povestire cu dênșii. Când veneă vorba despre Catrina sau despre Toader sau când intălnēa pe acesta, fața lui se făceă posomorită și amenințătoare. Toader ânsē se făcuse mare și voinicu ca unu zmeu. Catrina ilu tot indemnă să se insoare și-i țicea: „La ce nu gândesci la căsătorie, Todirică? Eu acuma sunt bêtrână și mâni, poimâni am să moru. Nu vrei să am mulțămirea să te vedu gospodăritu până a nu mă duce? Dumnețeu scie

căt pătimescu, vêđēndu-te burlacu și singuru, unde ar trebui să ai nevastă și copii și se te bucuri de dênșii cum m'am bucuratu eu de tine.“

Ear Toader se tot apără, țicēndu că mai are vreme, că, de s'ar insură, ar trebui să se ingrijească de femce și de copii și că n'ar putē să mai poarte de grijă mamei lui. Aceste toate erau numai vorbe. Pricina adevērată pentru care nu voiă să se insoare eră că se dăduse in dragoste cu Măriuca fata lui Toma. Intălnindu-se adese-ori la biserică, ii avuse prileju să se vadă și să-și vorbească, și ce trebuie mai mult decăt o vedere și o vorbire pentru ca doi tineri să se ințeleagă când sufletele lor sunt deopotrivă? Toader și Măriuca se intălneau adese-ori și petreceau impreuă oare fericite, când Toader eră dusu de a casă la venațu sau la treabă. Amundoi se fereau in toate chipurile ca nu cumva să se afe ceva despre dragostea lor fiindcă scieau pre bine căt de mare eră ura lui Toma asupra lui Toader și că Toma ar fi in stare să-și resbune grozav. Dar căt de bine să se păzească doi amorezați, lumea tot află despre dragostea lor. Fie că li se cetesce in ochi, fie că se amestecă dracul ca să le facă rēu, lumea află tot. Ântei lumea se face că nu scie, ba âncă le dă prileju ca să se n'tălnească și să se prindă bine in dragoste până ce nu mai potu trăi unui fără altul, ș'apoi incepu babele a se ngriji, a increți fruntea a scorni vorbe rele, ale pune piedici, a vorbi rēu de unul in casa altuia până ce in sfârșitu se nenorocescu amundoi. Așa s'intēmplă și data asta, vorba se lăți că Toader a să iee pe Măriuca; unul se duse și o spuse Catrinei, altul o spusē lui Toma și amundoi părinții

erau foarte îngrijiți. Cătrina chemă pe Toader și-i dăse ce vorbe se vorbescu în satu, dar Toader se rușină și tăgăduie și spune că nu-i adevărat până ce mama lui îl creștă. Toma însă nu spuse nimica cătră fata lui, numai o păziă mai bine și eră foarte supăratu. De multe ori se ducă de-a casă dîcîndu că are treabă și ș'ascupeă ca se vadă ce o să facă Măriuca. Într'o sară o vîdă cum se duce de-acasă și o urmări pe departe. Pe malul Bistriței auzi o șuerătură, apoi șueră și Măriuca îndreptându-se spre acelu locu. Acolo vîdă și pe Toader care o aseptă. Toma se ascunse și ascultă tot ce vorbeau împreună. Măriuca-i dîceă plîngîndu cum tată-so de o bucată de vreme e foarte posomoritu și nu mai este cu dînsa ca mai înainte. Toader i povestî că mama lui aflase despre drogostea lor. Apoi se sărutau și Toader începî a o mîngăie dîcîndu-i că tîrbue să fugă amundoi; că elu nu mai poate trăi fără dînsa și că Toma e unu omu rău și uricîosu care n'are s'o dee după dînsul. Măriuca se împotrivi aței dar apoi vîdîndu că a trăi fără Toader e numai chinu și durere, se hotărî să fugă cu dînsul. După ce puseră la colu să fugă a doua dîi, îi se sărutare de multe ori și se despărțire plîngîndu. Viîndu a casă, Măriuca își făcî o bucceluță din toate lucrșoarele ei și aseptă să vie ceasul hotărîtu ca să se ducă, dar Toma se primblase toată noaptea fără ca se doarmă ș'a doua dîi eră galbenu și arătă crudu și selbaticu. Despre sară luă dîioa bună de la fata lui, dîcîndu-i că se duce să taie lemné în pădure și că are să se îptoarcă târđiu. Atunci se despărțise și Toader de la mama lui cu multă durere și se duse la locul hotărîtu pe malul Bistriței și

scobori o luntre ca să iee într'ensa pe Măriuca și să fugă. Măriuca sosî și amundoi se strînsere în brațe și se coboreau pe malu ca să între în luntre. Toader eră în luntre și voiă să tragă după dînsul și pe Măriuca când se ivî și Toma pe vîrfu unei stînci și-i strigă turbatu de mînie: „hoșu fără de lege vei să-mi furi fata!“ dîcîndu așa aruncă cu topoșul după dînsul și-lu lovî tocmai în frunte. Toader cădî dealungul în luntre, ear Măriuca tîpîndu grozav se aruncă după dînsul. Tocmai atunci se risipi și stîncu cea neagră din vîrfu muntelui și cădîndu peste dînsii i-a îngropatu în fundul apei. Toma însă se făcî nevîdutu și de atunci nime nu l'a mai vîdutu nici n'a mai auzîtu despre elu.

În adîncul nopșilor trecătorul aude adeseori glasuri jalnice care esu din simburele stîncei și plîngu cu amar.

Când sfârși Simion istoria lui Toader și a Măriucăi, sara începuse a lăți umbrele sale împrejurul nostru. Tovarășul meu și eu eramu amîndoi acufundați în gînduri. Povestea lui Simion cuprînsese cu tristeță pe amicul meu și în minșe desceptase amintiri pe care timpul de mult le ștersese, ear al doilea plutașu de la capătul celalaltu al plutei, începî deodată a cîntă cu glasu duiosu unu cîntecu, pe care de atunci nu l'am mai pututu uită :

Tună Doamne și trîșnesce
Pe acelu ce despărțesce
Dragostea cea infocată
De-unu fecioru și de o fată!

Iacob Negruzzi.

P O E S I I.

HOTĂRIREA.

(Traducere din L. Uhland).

Ea vine'n vale sub' movilă,
Am să'i arăt^u curagiul meu,
De ce să tremuru de-o copilă,
Ce nimărui nu face rău?

Toți o salută cu plăcere
Eu singuru trecu, nu indreznescu,
Și nu ridicu a me vedere,
O stea frumoasă să priveșcu!

Când vine, floarea ștă plecată
Și păseri cântu așa voiosu,
Natura 'ntreag' amoru i'arată,
De ce eu singur sunt fridosu?

Am plânsu cu inima 'ntristată
Lungi nopți, când stele se ivescu,
N'am cutezatu să-i dīcu vr'odată
Cuvēntul dīlce: „te iubescu“!

Am să m'așed^u pe-acele trunchiuri
Pe-acolo trece negreșit,
Ș'am să-i vorbescu ca pintre visuri,
Că-i tot ce'n lume am iubit^u.

Eu vreu — Ce spaimă me petrunde!
Ea vine, poate m'a zări!
Mai bine'n tufă m'oiu aseunde,
Și cum ea trece voiu privi!

N. Schellitti.

UNU BALU.

Simtu o mare fericire de-a sta singuru in tăcere
De și stricta convenință mă silește-a fi la balu,
Căci sunt leneșu de natură și mă legănu cu plăcere
Intr'o dulce somnolență pe alu visurilor valu.

Ce norocu că'n astă sară n'am pusu fracu, n'am pusu focoale
Ci măntindu in libertate pe-unu divanu neprețuitu
Sau mă primblu fără grijă să calcu damele pe poale
Ori să rupe yre o dantelă c'unu țălcăiu nesocotitu.

Vai de-amicii țare-acumă jocu, ș'asudă in corsete
Și se perdu făcēndu la curte in cadrilul încurcatu
Vai de mumele martire ce producu pe a lor fete
Ș'adormu, antice matroane, intr'unu unghiu întunecat^u!

Mai ales vai de-a lor fete ce sătule d'inocență
Cată grabnicu să o peardă intr'unu modu cuviinciosu:
Una spune vorbe multe, alta tace cu prudentă
Și ca crinul albu se pleacă suspināndu misterios.

Vai de voi barbați nimernici, voi cu tinere neveste!
Ce la cărți, fără de grijă de-ă pontă v'ați îndesatu
Poate draga-vē consoarte v'a jucatu trei, patru feste
Pe când voi in cărți de-oparte părăluțele v'ați datu.

Vai de gazdă sbuciumată ce de toți se îngrijesce
Ca să fie de toți măne criticată in orașu,
Chiar de celu ce'n buzunare tot cofeturi grămădesce
Sub cuvinte că are-a casă unu drăguțu de copilașu.

Eu vē plāngu pe toți din sufletu și stau singuru in tăcere
De și strictă convenință m'ar silu să fiu la balu,
Dar sunt leneșu de natură și mă legănu cu plăcere
Intr'o dulce somnolență pe alu visurilor valu.

P.

O S A R Ă.

In tr'o di de cătră sară
Di cu cerul azurinu
Am eșitu la câmpu afară
L'alu naturei fragedu sēnu.

Măndrul soare pe unu munte
 Obositu se inclinã
 Și prin văile tăcute
 Tainici umbre coboriã.

Ear din umbre, șoapte line
 Undulau armonios
 Și sburan in juru de mine
 Peste codrul celu frunțosu.

Eu ședeam pe-o colinioarã
 Raiu săditu cu dalbe flori
 Privindu firea rumenioarã
 Dormitându in suave țori.

Nu departe de la mine
 Unu castelu se inalță
 Ș'intr'ã serei dulci lumine
 Fruntea vesel își scaldã.

Eu ședeam ș'a mea privire
 Peste Plaiuri aruncam
 Și in tainică gândire
 Peste țãri și mări plutiam,

Când deodată o luminã
 Din alu curții micu balconu
 Resfirează ȑare linã
 Pe îngustul orizonu.

Și la gingașa luminã
 Cu multu farmecu suriȑându
 Vedu o tẽnără virgiuã
 Ca unu visu dragu, apãrându;

Ochii sei: doue isvoare
 De focu dulce, rãpitoru,
 Fruntea ei: o lunișoarã
 Pe unu ceru licurãtoru.

Ănsã pe frumoasa-ı fațã
 Luciau grații ăngeresci

Cum pe flori in dimineață
 Raȑele cele ceresci.

Puțin ăncã... ș'õ cãntare
 Ca melodii dulci din ceru
 Punendu toate in mirare
 Sburã lin cãtrã eteru.

La frumoasa ei ivire
 Eu de toate am uitatu
 Spre apusu a mea privire
 Mai mult nu am indreptatu

Eu aveam s'indreptu privirea
 Spre unu dalbu de resãritu
 D'unde-și revãrsã zimbirea
 Unu altu soare mai iubit

Nu vedeam eu lunã, stele
 Nu vedeam azurul linu
 N'auȑiam pe petricele
 Pãrãuașul cristalinu.

Dar vedeam o mândrã ȑinã
 Ș'auȑiam șoptirea ei
 Și pe fața ei divinã
 Vedeam doi luceferei,

Atunci beatu de fericire
 De-a ei frumuseți rãpitu
 Plini de flacãri de iubire
 Sub balconu eu am vorbitu:

Fericitu care privesce
 Pintre lacrimi fața ta
 Fericitu care doresce
 Gura dulce-a-ți sãrutã
 Dar ce fericitu ar fi
 Acelu care l'ai iubi?

Moise Popiliu.

Apelu la autorii romăni.*)

Societatea literară „Junimea“ din Iassi posedă o tipografie completă, a cărei întrebuințare o pune la dispozițiunea autorilor romăni cu următoarele condițiuni :

1) Ori ce manuscriptu românescu, a cărui oportunitate se va fi constatat de unu Comitetu alesu pentru fiecare opu dintre membrii competenți ai „Junimei“, se va imprima cu cheltuiala Societății.

2) Din vinderea cărților tipărite, Societatea își rezervă dreptul de a se îndemnișă, socotindu-și cinci galbeni pentru coala de 16 pagine la una mie esemplare formatul Charpentier. Bani reintrați au destinațiunea de a servi la alte publicațiuni de acelașu feliu.

3) Odată Societatea indemnizată conf. art. precedentu, totu venitul din vinderea cărților este alu autorului.

4) Administrațiunea Tipografiei Societății este obligată, față cu autorii de cărți imprimate la ea, de a le da din anu in anu socoteală despre vinderea cărților lor, resp. de a le respunde banii ce li se cuvinu.

5) Ortografia cu care se imprimă cărțile romănesci a le Societății, este cea publicată in cartea D-lui Maiorescu „Despre scrierea limbei române“. Cu toate aceste Societatea nu impune ortografia ei in modu obligatoriu, ci invită numai pe acei autori, cari aru voi să-și vadă scrierile imprimate altfelu, ca să menționeze aceasta espres.

6) Pentru ficsarea prețului, cu care să se vëndă o carte imprimată, Societatea se va înțelge totdeauna cu autorul ei.

7) Autorii, cari cu aceste condițiuni sunt dispuși a se folosî de inlesnirea ce le presintă Societatea prin tipografia ei, voru binevoî a adresa manuscriptul lor aceluia din membrii Societății, care este însărcinatu cu administrațiunea anuală a Tipografiei (Adresa: Administratorul Tipografiei Societății Junimea, Iassi, casele Bancei). Membrul administratoru dă chitanță de primire, inaintează manuscriptul in desbaterea Societății și, la casu de primire, se obligă in numele Societății la editarea manuscriptului sub condițiunile cuprinse in acestu apelu.

8) Manuscriptele, care nu voru părè Comitetului Societății apte pentru imprimatu, se voru inapoî indată autorilor lor.

9) In privința priorității la punerea sub presă vor fi preferite cărțile pentru usul scoalelor.

*) Țările române, care n'au publicatu încă acestu apelu, sunt din nou rugate a-lu reproduce.

ANUNCIURI.

Cu acestu număr se sfârșește anul ăntăiu alu „Convorbirilor Literare.“ Acei dōmni abonați care nu voescu să sufere o intre-ruptiune in primirea foiei, sunt rugați să inoescă abonamentul.

Se află de vëndare la Tipografia Societății Junimea toate numerele „Convorbirilor Literare“ pe anul I (1 Martie 1867 — 1 Martie 1868) broșate intr'unu volumu. Prețul 1 galbenu.

De vëndare in magazinul Domnului Hildebrand, casele Bancei:

Musică clasică pentru clavieru

cu prețurile cele mai moderate.

1) Beethoven, Sonăta „au clair de lune“.	Prețul 3½ lei vechi.
2) „ Sonate pathétique.	„ 4 lei.
3) Haydn, Sonata Nō. 1.	„ 3 lei.

Toate trei in edițiunea de luesu a lui E. Hallberger din Stuttgart.